

ઘોરણા : 11 ગુજરાતી

પાદ : 3

એમ ડોડાંગો ચંદ્રહાસ

સ્વાધ્યાય

પ્રશ્ન : 1 નીચેના પ્રશ્નોનોના ઉત્તર એક-એક વાક્યમાં લખો.

(1) વિષયા ચંદ્રહાસના ઘોડાનાં વખાણ શા માટે કરે છે?

➤ વિષયા ચંદ્રહાસના ઘોડાનાં વખાણ કરે છે, કારણ કે વિષયા અહિં આવી છે એની જાણ ઘોડો સ્વામી(ચંદ્રહાસ)ને કરે એમ ત હાચે છે.

(2) વિષયાને પોતાના આભૂષણ વેરી જેવા શા માટે લાગે છે?

- વિષયાને પોતાનાં આભૂષણ વેરી જેવા લાગે છે, કારણ કે
તેને રૂ ૯૨ છે કે કદાચ તેનાં આભૂષણના અવાજથી ચંદ્રહાસ
જાગી જશે.

(3) ધૂષબુદ્ધિ રાજાએ કાગળમાં શો સંદેશો લખ્યો છે?

➤ ધૂષબુદ્ધિ રાજાએ ચંદ્રહાસને વિષદેવાનો સંદેશો લખ્યો છે.

(4) વિષયાએ વિષનું 'વિષયા' કેવી રીતે કર્યું?

➤ વિષયાએ પોતાના એક નેત્રમાંથી કાજળ અને બીજા

નેત્રમાંથી જળ લઈ તણખલા વડે 'વિષ' શબ્દમાં 'યા'

અક્ષર ઉમેરી 'વિષયા' કર્યું.

પ્રશ્ન : 2 નીચેના પ્રશ્નોના મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

(1) ચંદ્રહાસનું મનોહર રૂપ જોઈને વિષયા શોક શા માટે અનુભવે છે?

- ચંદ્રહાસનું મનોહર રૂપ જોતાં જ વિષયા તેનાથી મોહાઈ જાય છે; પરંતુ તે તત્કષ્ણ વિચાર કરે છે કે જેણે જીપ, તપ, વ્રત અને દેહદમન કર્યા હોય તે જ એના ઘરની નાર હોય. જે ભાગ્યશાલી હશે તેને જ આવો સુંદર ભરથાર મળશે.

પોતે એક પણ પુષ્ય કર્યું નથી, તો આવો ભરથાર ક્યાંથી
મળવાનો ? આવા વિચારથી વિષયા દુઃખી થઈ જય છે
અને ચંદ્રહાસનું મનોહર રૂપ જોઈને શોક અનુભવતી આંસુ
સારે છ.

(2) ચંદ્રહાસ પાસેનો પત્ર વાંચી વિષયાએ શી પ્રતિક્રિયા આપી?

- વિષયાએ ચંદ્રહાસ પાસેનો પત્ર વાંચ્યો. એમાં તેના પિતાએ ચંદ્રહાસને વિષ આપી મારી નાખવાની વાત પુત્રને લખેલી.
પિતાનો આ સંદેશો વાંચતાં જ તે છણકો કરે છે : આવું લખતા
પિતાના હાથ કપાઈ જવા જોઈએ. જોકે, વિષયામાં કોઠાસૂઝ છે.
તે તત્કષ્ણ સમયસૂચકતા વાપરે છે. પોતાના એક નેત્રમાંથી

કાજળ અને બીજા નેત્રમાંથી જળ લે છે અને તણખલા વડે

‘વિષ’ શબ્દમાં ‘યા’ અક્ષર ઉમેરી ‘વિષયા’ લખી, એ પત્ર

ચૂપચાપ ચંદ્રહાસની કમરમાં બાંધી દે છે.

(3) ચંદ્રહાસ કેવી રીતે ઉગયો?

- પત્રમાં પિતાએ પુત્ર મદનને ચંદ્રહાસને વિષ આપવાનું લખ્યું
હતું. આ પત્ર વિષયાના હાથમાં આવતા તેણે આ હકીકત જણી.
વિષયાને તત્કષેળું સમયસ્ફુર્યકતા વાપરી. પોતાના હૈયાસ્ફૂર્યથી
તરત ૪ તેના એક નેત્રમાંથી કાજળ અને બીજી નેત્રમાંથી

જી લઈ તણાખલા વડે પત્રમાં લખેલ 'વિષ' શબ્દમાં 'યા'

અક્ષર ઉમેરી, વિષનું 'વિષયા' કરી નાખ્યું. આ રીતે ચંદ્રહાસ

ઉગયો.

(4) ચંદ્રહાસને જોઈને વિષયા કેવા પ્રકારનું મનોમંથન અનુભવે છે?

- ચંદ્રહાસનાં રૂપ, રંગ અને તેજ પર વિષયા વારી જાય છે. તેનેથાય છે કે જાણે તેના પર પ્રેમની ભૂરકી નાખી ! એ ક્ષણે તેના મનમાં મંથન શરૂ થાય છે. જે નારીએ જીપ, તપ, વ્રત અને દેહદમન કર્યો હશે તેને જ આવો ભરથાર મળશે.

પોત તો એવી ભાગ્યશાળી નથી, પોતે પાપણી છ. તેણે તો એક

પણ પુણ્ય કર્યું નથી તો પછી તને આવો રૂપાળો સ્વામી ક્યાંથી

મળવાનો? ચંદ્રહાસને જોઈને વિષયા આ પ્રકારનું મનોમંથન

અનુભવે છ.

પ્રશ્ન : 3 મુદ્દાસર નોંધ લખો.

(1) ચંદ્રહાસના ઘોડાનું વર્ણન કરો.

➤ પ્રેમાનંદ વિષયાના મુખે ચંદ્રહાસના ઘોડાના રૂપરંગની પ્રશંસા કરી

છ. ચંદ્રહાસનો ઘોડો રંગે રૂપાળો છ. તેના મુખે બાંધવાનું દોરડાનું

ગાળિયું રત્નજડિત છ. જણે ઉદયાચલ પર સૂર્ય ભેગ્યો હોય!

તેના પેંગડાં સુંદર છે અને એનું પલાણા પણ રત્નજડિત છે.

(2) ચંદ્રહાસનું પાત્રાલેખન કરો.

► ચંદ્રહાસ એક સોહામણો યુવાન છે. તેના કમળ જેવા સુંદર મુખની
ભ્રકૃટિ ઉપર ભમરા ગુંજારવ કરે છે. ચંદ્રબિંબની પાછળ તારા શોલે
એમ એના ગળામાં મોતીનો હાર શોલે છે. પોપટની ચાંચ જેવું એનું
નાક તેના અધરબિંબને શોલાવે છે. તેના કાનમાં ચંદ્ર અને સૂર્ય
જેવા કુંડળ શોલે છે. તેના દાંત દાડમની કળી જેવા છે.

તેનો કંદ કપોત જેવો, હાથ કુંજર (હાથી) જેવા અને હથેળી
કમળના રંગ જેવી છે. તેણે બાંય પર બાજુબંધ, બેરખા અને
આંગાળીમાં વીંટી ઈત્યાદિ ઘરેણાં પહેર્યા છે. ચંદ્રહાસનાં આવાં રૂપ,
રંગ અને તેજથી અંજાઈ ગયેલી વિષયા પર જાણે પ્રેમની ભૂરકી
નાખી ન હોય ! આવા સોહામણા ચંદ્રહાસ સાથે લગ્ન કરવા વિષયા
ઉતાવળી થઈ.

કવિ પ્રેમાનંદે ચંદ્રહાસના દેહસૌદર્યને ઉપમા, રૂપક અને
ઉત્પ્રેક્ષા અલંકારથી શણગારીને તેની કમનીય કાયાનું ચિત્રાત્મક
વર્ણન કર્યું છે. તેના સૌદર્યની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરી છે.

Thanks

For watching